

PODPORA DEMOKRACIE A SLEDOVÁNÍ VOLEB

Podpora demokracie na celém světě je pro Evropskou unii prioritou. Demokracie zůstává jediným systémem veřejné správy, v němž mohou lidé v plné míře uplatňovat svá lidská práva, a je určujícím prvkem pro rozvoj a dlouhodobou stabilitu. Evropský parlament je jakožto jediný přímo volený orgán EU pevně odhodlán prosazovat demokracii.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

- Články 2 a 21 Smlouvy o Evropské unii.
- Článek 205 Smlouvy o fungování Evropské unie.

POLITICKÝ RÁMEC A POLITICKÉ NÁSTROJE

Přístup EU k podpoře demokracie doplňuje její činnost v oblasti lidských práv (viz informativní přehled [5.4.1](#)). Tento přístup se zakládá na Všeobecné deklaraci lidských práv a dalších mezinárodních a regionálních standardech v oblasti lidských práv, demokratických institucí a voleb. Od roku 2015 EU zakládá svou podporu demokracie také na Agendě pro udržitelný rozvoj 2030, zejména s ohledem na cíl 16 týkající se odpovědných institucí a inkluzivního a participativního rozhodování a cíl 10 týkající se snižování nerovností.

Dne 17. listopadu 2019 přijala Rada závěry týkající se podpory demokracie v rámci vnějších vztahů EU, v nichž nastínila novou strategii na podporu demokracie prostřednictvím přístupu zohledňujícího zvláštnosti jednotlivých zemí, větší soudržnosti a zapojení všech zúčastněných stran. V Agendě pro změnu vypracované Komisí v roce 2011 byl následně v rámci rozvojové politiky EU zdůrazněn význam podpory lidských práv, demokracie a řádné veřejné správy. V návaznosti na povstání v arabských zemích v roce 2011 aktualizovala EU svou evropskou politiku sousedství a přijala přístup vycházející ze zásady „více za více“, kdy je podpora svázána s přechodem k demokracii a zavedením „pevné demokracie“. Těm zemím, které jsou ochotny provádět politické reformy, byly nabídnuty pobídky, včetně hlubší hospodářské integrace, větší finanční pomoci, posílení mobility osob a přístupu na vnitřní trh EU.

Odhodlání EU zintenzívnit své úsilí o prosazování demokracie bylo opětovně zdůrazněno v dokumentu nazvaném „Strategický rámec a akční plán EU pro lidská práva a demokracii“, který v roce 2012 přijala Rada pro zahraniční věci. Akční plán zahrnoval plán systematictějších opatření navazujících na zprávy z volebních pozorovatelských misí EU ([EOMs](#)) a podporu celého „volebního cyklu“. Akční plán na

období let 2015–2019, který byl přijat v červenci 2015, má za cíl začlenit podporu demokracie do řady cílů. Na akčním plánu na období let 2020–2024 se v současnosti pracuje.

Rada ve svých závěrech z roku 2012 nazvaných „Kořeny demokracie a udržitelný rozvoj: spolupráce Evropské unie s občanskou společností v oblasti vnějších vztahů“ zdůraznila úlohu občanské společnosti. Ve svých závěrech ze dne 19. června 2017 o spolupráci EU s občanskou společností v oblasti vnějších vztahů potvrdila závazek EU k budování silné a odolné občanské společnosti jakožto základního prostředku k podpoře řádné správy a právního státu ve všech demokraciích.

Řada prvků politiky EU, která se během let vyvinula, se zaměřuje na lidská práva a demokratické zásady. To zahrnuje strategie pro jednotlivé země týkající se lidských práv a demokracie, které definují priority, pokud jde o opatření a cíle, které je třeba realizovat a plnit v partnerských zemích EU, doložky o lidských právech a demokracii v mezinárodních dohodách, které EU umožňují pozastavit obchod nebo spolupráci v případě, že se příslušná země dopouští hrubého porušování lidských práv a demokratických zásad a Evropský nástroj pro demokracii a lidská práva (EIDHR), který je strategickým nástrojem financování (viz níže).

Pozorování voleb je ústředním nástrojem EU na podporu demokratického vývoje ve třetích zemích, podporu lidských práv a právního státu a na podporu budování míru a předcházení konfliktům. Dlouhodobé volební pozorovatelské mise EU hodnotí události, k nimž dochází v průběhu celého volebního procesu. Dlouhodobí pozorovatelé obvykle zahajují své působení dva měsíce před volbami a sledují celý průběh voleb až do oznámení oficiálních výsledků a uplynutí lhůty pro napadení voleb. Krátkodobí pozorovatelé monitorují den konání voleb a sčítání hlasů. Hlavní pozorovatel je zpravidla poslancem EP. Po skončení mise zveřejňuje volební pozorovatelská mise konečnou zprávu, která obsahuje závěry a doporučení poskytující pokyny pro volební reformu a případnou budoucí pomoc ze strany EU. Kromě pozorování voleb může EU také partnerským zemím poskytnout technickou a materiální pomoc při volbách, která zlepší podmínky pro konání demokratických voleb, zvýší kapacitu státních i nestátních aktérů a podpoří nezbytné reformy, a to v průběhu celého volebního cyklu.

V říjnu 2019 přijala Rada závěry o demokracii, v nichž potvrdila zásady uvedené ve svých závěrech z roku 2009 a stanovila nové výzvy, které musí EU naléhavě a komplexně řešit prostřednictvím vnější činnosti. Tyto výzvy zahrnují oslabování demokratických procesů a institucí, nízkou úroveň důvěry v instituce a politiky, zmenšující se prostor pro občanskou společnost, rostoucí počet případů porušování lidských práv a základních svobod a manipulaci prostřednictvím online technologií.

NÁSTROJE FINANCOVÁNÍ

Hlavním úkolem evropského nástroje pro demokracii a lidská práva je podpora lidských práv, demokratických reforem a politické účasti a zastoupení. Tento nástroj je navržen zvláště pro tyto cíle a zajišťuje financování projektů, programů a volebních pozorovatelských misí EU, jakož i udělování grantů organizacím občanské společnosti, nevládním organizacím a ochráncům lidských práv.

Evropský nástroj sousedství poskytuje finanční pomoc na podporu právního státu, politického dialogu a reform, demokratizace, plurality sdělovacích prostředků a sledování voleb. K čerpání finančních prostředků z nástroje sousedství pro občanskou společnost jsou způsobilé rovněž subjekty občanské společnosti v zemích jižního a východního sousedství EU, a to na projekty, sítě, vzdělávání a výměnu osvědčených postupů.

Dalším nástrojem poskytujícím finanční zajištění je nástroj pro rozvojovou spolupráci. Ačkoliv primárním cílem nástroje pro rozvojovou spolupráci je vymýcení chudoby, nástroj rovněž usiluje o upevnění a podporu demokracie v rozvojových zemích.

Na podporu demokratických institucí a občanské společnosti lze v některých případech využívat také nástroj EU přispívající ke stabilitě a míru.

Evropský rozvojový fond (ERF) – který funguje mimo rozpočet EU, je však spravován Evropskou komisí – financuje spolupráci se zeměmi Afriky, Karibiku a Tichomoří. Stejně jako nástroj pro rozvojovou spolupráci je i tento fond zaměřen na vymýcení chudoby, přispívá však i k upevnění a podpoře demokracie, právního státu a řádné veřejné správy.

V roce 2018 Komise předložila návrh na zřízení nástrojů financování vnější činnosti na období let 2021–2027, na jehož základě by došlo ke sloučení nástroje EIDHR, ENI, DCI, nástroje přispívajícího ke stabilitě a míru a ERF do jednoho nařízení. Parlament [přijal](#) v prvním čtení svůj postoj k tomuto návrhu dne 27. března 2019, přičemž posílil odkazy na podporu demokracie jakožto cíl EU v rámci vnější pomoci a požádal o větší finanční příděl pro tematický program zaměřený na lidská práva a demokracii. Jednání mezi orgány stále [pokračují](#).

V roce 2012 byla založena Evropská nadace pro demokracii. Nadace působí nezávisle jako soukromoprávní subjekt. Má za cíl podporovat politické činitele i představitele občanské společnosti, kteří usilují o demokratickou změnu, a sice formou konkrétně uzpůsobené finanční pomoci poskytované rychle, pružně a bez byrokratických překážek, a zaměřuje se na země východního a jižního sousedství EU. Členy správní rady jsou zástupci členských států EU a orgánů a institucí EU, včetně až devíti poslanců EP, a další odborníci.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Evropský parlament jakožto jediný orgán EU volený přímo občany Unie je pevně odhodlán podporovat trvalou demokracii ve světě. Toto své odhodlání zdůraznil v řadě usnesení. Každý rok přijímá Parlament usnesení o stavu lidských práv a demokracie ve světě a politiku EU v této oblasti, přičemž analyzuje hlavní problémy a úspěchy přístupu EU k podpoře demokracie a vydává doporučení do budoucna.

EP také vyvinul řadu nástrojů přímého zapojení do [celosvětové podpory demokracie](#). Parlament se soustavně podílí na činnostech souvisejících se sledováním voleb, usiluje o posilování legitimacy průběhu vnitrostátních voleb a zvyšuje důvěru veřejnosti v ochranu voleb a lidských práv. Každý rok vysílá několik parlamentních delegací k pozorování voleb nebo referend ve třetích zemích. Parlament může rozhodnout o vyslání takovýchto delegací poslanců EP pod podmínkou, že se volby konají

na celostátní úrovni, že EU nebo Evropský parlament byly k vyslání těchto delegací vyzvány vnitrostátními orgány a že je v dané zemi přítomna dlouhodobá mise. Delegace Parlamentu jsou vždy součástí pozorovatelských misí EU nebo dlouhodobých misí Úřadu pro demokratické instituce a lidská práva, který je součástí Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě. S Evropským parlamentem je konzultováno ve věci určování a plánování volebních pozorovatelských misí EU a ve věci návazných opatření.

Na základě komplexního přístupu k podpoře demokracie Parlament sledování voleb doprovází doplňkovými činnostmi, mezi něž patří předvolební akce i návazná opatření po volbách, opatření v oblasti lidských práv a iniciativy na podporu parlamentní činnosti. Zvláštní důraz je přitom kladen na země jihovýchodní Evropy a evropského sousedství, kterých se má týkat rozšíření. Evropský parlament pomáhá poslancům mimo hranice EU při posilování jejich institucionální kapacity prostřednictvím konferencí a seminářů, společných vzdělávacích programů a studijních návštěv pro poslance a úředníky a také stipendií pro zaměstnance parlamentů třetích zemí. Podporuje partnerské parlamenty při začleňování lidských práv do právních předpisů a navazování kontaktů s občanskou společností. Parlament pomáhá při budování kapacit nositelů demokratických změn, včetně obránců lidských práv, a podporuje svobodu sdělovacích prostředků a nezávislou žurnalistiku. Součástí tohoto přístupu je i [Sacharovova cena za svobodu myšlení](#), kterou Parlament uděluje, a činnosti laureátů této ceny. Program nesoucí jméno Simone Veilové byl speciálně vytvořen se záměrem podporovat političky a parlamentní poslankyně. Parlament také poskytuje podporu a odborné zázemí v oblasti mediace a dialogu, a to prostřednictvím cílených aktivit prováděných s partnerskými parlamenty a mezinárodních akcí zaměřených na mediaci a předcházení konfliktům. [Program pro mladé politické vůdce](#) je jednou ze stěžejních iniciativ, která byla vytvořena s cílem podpořit dialog a porozumění mezi budoucími lídry mimo EU, a přispět tak k budování důvěry a míru. [Unesení](#) Evropského parlamentu o budování kapacity EU v oblasti předcházení konfliktům a mediace přijaté v březnu 2019 uznává význam mediace a dialogu a úlohu, kterou Parlament v těchto procesech plní.

Politické vedení u jednotlivých činností Parlamentu poskytuje skupina pro podporu demokracie a koordinaci voleb. Skupina sestává z 16 poslanců EP a předsedají jí společně předseda Výboru pro zahraniční věci a předseda Výboru pro rozvoj Evropského parlamentu. Skupina pro podporu demokracie a koordinaci voleb rozhoduje o volebních pozorovatelských misích Evropského parlamentu a schvaluje [roční pracovní program](#) týkající se ostatních činností. V roce 2020 bylo znovu potvrzeno šest zemí/regionů, na něž se zaměří posílené činnosti na podporu demokracie, konkrétně se jedná o Ukrajinu, Gruzii, Moldavsko, Tunisko, západní Balkán (jakožto prioritní region) a Panafrický parlament (jakožto prioritní regionální parlament).

Marika Lerch
09/2020

